

DOI: <https://doi.org/10.54937/dspt.2024.24.1.58-67>

***Laudatio funebris* on the Occasion of the Funeral of the Spiš Governor of the Hungarian Palatine Stanislav III. Thurzo (1576 – 1625)**

***Laudatio funebris* z príležitosti pohrebu spišského župana a uhorského palatína Stanislava III. Thurza (1576 – 1625)**

Peter Olexák

Abstract

Funeral sermons are a source of interesting information about the history of everyday life, but can also be a contribution to national history. In the article, I decided to examine the *Laudatio funebris* from the 17th century, which was written on the occasion of Stanislav Thurzo's funeral, and to find out whether it could also have the so-called "second life" in the works of historians who worked on Hungarian history immediately after the death of Palatine Stanislav Thurzo, or history of noble families.

Keywords: Funeral sermons. *Laudatio funebris*. Stanislav Thurzo.

Úvod

V ostatných rokoch možno pozorovať rastúci záujem o výskum pohrebných kázni.¹ Dôvodov je viacero. Podieľali sa na vytváraní, formovaní

---

¹ KOWALSKÁ, Eva. Kázeň ako zdroj informácií pre sociálne a politické dejiny? K možnostiam interpretácie kázňovej tvorby luteránskych exulantov z Uhorska. In KÁKOŠOVÁ, Zuzana – VOJTECH, Miloslav. *Slovenský literárny barok. Venované 340. výročiu smrti Petra Benického*. Bratislava : Imprint, 2005, s. 118-129; KERUEOVÁ, Marta. Epicedium – atribút konečna a prísľub nekonečna. In GÁFRIKOVÁ, Gizela. *Posledné veci človeka. Štúdie k dejinám slovenskej duchovnej kultúry 17. – 18. storočia*. Bratislava : VEDA, 2010, s. 101-121; BRTÁŇOVÁ, Erika. Obraz smrti v pohrebnej homiletike 17. – 18. storočia. In GÁFRIKOVÁ, *Posledné veci človeka*, s. 74-85; KOLLAROVÁ, Ivona. Pohrebné kázne a epicediá v segmente príležitostných vydaní. In GÁFRIKOVÁ, *Posledné veci človeka*, s. 152-158; BENKA, Peter. Františkánske kázne ako nástroj budovania konfesijnej identity. In *Historia nova: Štúdie z histórie*, 2015, č. 9, s. 46-68; LENGYELOVÁ, Tünde. Panónske Slnko, druhý Achilles, bojový voz Izraela – thurzovské pohreby v prvej tretine 17. storočia. In LENGYELOVÁ, Tünde – PÁLFFY, Géza. *Korunovacie a pohreby: mocenské rituály a ceremónie v ranom novoveku*. Budapešť : Historický ústav Filozofického výskumného centra Maďarskej akadémie vied – Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2016, s. 103-130; LUDÍKOVÁ, Zuzana. S kým sa stretnem v nebi? – pohreby troch manželov Magdalény Székely ab Ormosd v polovici 16. storočia. In LENGYELOVÁ – PÁLFFY, *Korunovacie*

a disciplinovaní náboženskej, ale i občianskej identity obyvateľov. Odrzkadľujú dobovú teologickú, etnografickú, sociálnu, kultúrnu, genealogickú, demografickú a lingvistickú problematiku. Sú zdrojom zaujímavých informácií pre literárnu históriu, sociálne dejiny, dejiny každodennosti či dejiny medicíny, no slúžia tiež ako prameň výskumu komunikačných techník a ich funkcií v dejinách.²

Pohrebná homiletika zažívala mimoriadny rozkvet od 16. storočia. Popularita tohto žánru sa zväčšovala vďaka stredonemeckému protestantizmu, knižtlači, ale aj uľahčeniu knižnej distribúcie.³ V súlade so všeobecným dôrazom reformácie na kázanie, pohrebný príhovor predstavoval najdôležitejšiu súčasť pohrebného obradu.⁴ Martin Luther nielen kázal na pohreboch svojich ochrancov a vodcov protestantskej časti ríšskych stavov, ale nechal svoje reči vytlačiť, čím sa stal príkladom pre ostatných.⁵

Kázne a príhovory sa stali predmetom zberateľskej aktivity rečníkov a kazateľov. Vďaka tomu možno sa s nimi stretnúť v cirkevných knižniciach, ale aj v knižných zbierkach na dvoroch šľachty, kde sa tešili nemalkej popularite.⁶

Tento typ homiletiky sa nevyužíval iba ako nástroj spomínania, resp. útešnej duchovnej literatúry, ale aj ako vplyvný prostriedok fixovania pamiatky na zosnulého.

S týmito základnými informáciami sme sa rozhodli preskúmať latinské *Laudatio funebris* zo 17. storočia a overiť, čo sa z neho nachádza v prácach starších historikov, ktorí už krátko po smrti uhorského palatína Stanislava Thurza spracovávali uhorské dejiny, resp. dejiny šľachtických rodov. Výskumná otázka znie, či pohrebná kázeň aj v minulosti tvorila prameň práce historikov a ako sa s ním narábalo.

Zámery pohrebného laudácia a jeho hodnovernosť

Úvodná titulatúra, ktorú obsahuje zachované *Laudatio funebris*, nenecháva nikoho na pochybách, že pôjde v ňom o významnú osobnosť „najosvietenejšieho župana a uhorského palatína Stanislava Thurza z Betlanoviec,

a pohreby, s. 89-102; MALINIÁK, Pavol. Tematizácia osmanského ohrozenia v kazateľskej tvorbe Izáka Abrahamidesa Hrochotského. In: *Kultúrne dejiny*. VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2022, 13 (2), s. 179-198. <https://doi.org/10.54937/kd.2022.13.2.179-198>

² LENZ, Rudolf. Leichenpredigten und die Methoden ihrer Erschließung. In *Bibliothek. Forschung und Praxis*, 1979, roč. 3, č. 2, s. 115-120. <https://doi.org/10.1515/bfup.1979.3.2.112>

³ V katolíckom prostredí sa tlačené pohrebné kázne objavili neskôr, a to v osemdesiatych rokoch 16. storočia.

⁴ PRCHAL PAVLÍČKOVÁ, Radmila. *O úteše proti smrti. Víra, smrt a spása v pohřebných kázáních v období konfesionalizace*. Olomouc : Nakladatelství lidové noviny, 2017, s. 33-34.

⁵ LUTHER, Martin. *Werke, Kritische Gesamtausgabe*, 17/1, Weimar, 1907, s. 196-227; LUTHER, *Werke*, 36, Weimar 1909, s. 237-270.

⁶ ŠKOVIEROVÁ, Angela. Kazateľ v 18. storočí: jeho čítanie, informačné zdroje a podklady na prípravu kázni (Na príklade kázni D. Mokoša). In *Studia Bibliographica Posoniensia*. 2014. s. 89-98.

sudcu Kumánov v spišskej stolici, hlavného a dedičného župana, slobodného baróna hradov Spiš, Bojnice, Šintava, Hlohovec, Tematín, ako aj pána Richnavy, radcu Jeho kráľovskej a najosvietenejšej cisárskej jasnosti, kráľovského miestodržiteľa Uhorska etc.“.⁷ Touto skratkou končilo vymenovanie titulov zosnulého palatína v pohrebnom laudácii, ktorého autorom bol spišskonovoveský evanjelický farár Eliáš Ursínus (Ursino).

Eliáš Ursínus bol vyhladávaným rečníkom. Absolvoval štúdiá v Hale, Freiburgu a Wittenbergu. Istý čas bol rektorom na univerzite v Prahe. Stretával sa s najvýznamnejšími evanjelickými teológmi.⁸ Zachovalo sa niekoľko jeho kázni, pričom ich časť vyšla v Nemecku.

Rečník na palatínovom pohrebe akoby tušil, že jeho slová sa raz dostanú do rúk čitateľov, ktorí nielenže nebudú pochybovať o „obsahu a prospešnosti jeho reči“, ale budú sa snažiť na ňu nadviazať. Pretože ako napísal: „*merita recordatio debeat*“, teda nesmie zostať zabudnutá. Zámerom bolo vytvoriť slávnostnú reč, prostredníctvom ktorej by dochádzalo k fixovaniu historickej pamäti. Obsahovala kľúčovú faktografiu, a že už v minulosti bola predmetom štúdia, o tom svedčia rukou písané poznámky (s veľkou pravdepodobnosťou z 18. storočia) na patitule laudátia, ktoré sa zachovalo v Čaplovičovej knižnici v Dolnom Kubíne.

Ursínus reč nielen napísal, ale aj predniesol v prítomnosti magnátov a členov thurzovskej rodiny dňa 12. januára v roku 1626. Tento fakt robil z nej hodnoverný prameň overený mnohými váženými svedkami. V ten deň sa zhromaždili v Kostole sv. Jakuba v Levoči. Pohreb sa konal pol roka po palatínovej smrti. Thurzo zomrel 1. mája 1625 v piešťanských kúpeľoch vo veku štyridsaťdeväť rokov.⁹

Thurzovci si dali záležať na každom detaile pohrebu. Smútočné obrady trvali šesť hodín a po nich nasledovala smútočná hostina pre urodzených hostí.¹⁰ K pohrebu sa vyjadrili i levočskí mešťania.¹¹ V mestskej kronike je

---

⁷ URSINUS, Elia. *Laudatio funebres illustrissimi quondam comitis ac domini, Stanislai Thurzonis de Bethlemfalva, regni Hungariae palatini, iudicis Cumanorum, terrae Scepusiensis comitatusque ejus, comitis supremi et perpetui, liberi baronis arcium Scepus, Baymozi, Schintau, Galgoz et Temethuin nec non domini in Richno, Sacratissimae item Regiae Caesareaeque Majestatis consiliarii intimi et per Hungariam locumtenentis, etc.* Cassoviae: Daniel Schultz, 1626, sig. R II/127.

⁸ <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/person/gnd/128424958> [25. 11. 2022]

⁹ Tento dátum uvádza WAGNER, Carolus. *Analecta Scepusii, Sacri et profani*, II. Viennae: Joannes de Trattner, 1774, s. 352, ale v PETHŐ Gergely. *Rövid magyar kronika*. Kassa, 1753 je uvedené, že Stanislav Thurzo zomrel 11. 5. 1625. Správny je 1. 5. 1625, ktorý sa nachádza i na náhrobku, ktorý objednali synovia zosnulého. Stanislav III. Thurzo sa narodil 24. 7. 1576 v Bojniciach.

¹⁰ LUDIKOVÁ – MIKÓ, *Pohrebné miesta a náhrobné pamiatky Thurzovcov*, s. 167.

¹¹ LUDIKOVÁ, Zuzana – MIKÓ, Árpád. *Pohrebné miesta a náhrobné pamiatky Thurzovcov*. In LENGYELOVÁ, Tünde a kol. *Thurzovci a ich historický význam*. Bratislava: Pro Historia, 2012, s. 167; LUDIKOVÁ, Zuzana – MIKÓ, Árpád – PÁLFFY, Géza. *A turócszentmártoni Szent Márton-templom késő reneszánsz és barokk funerális emlékei (16. – 17. század)*. In *Művészettörténeti Értesítő*, 2008, roč. 57, č. 2, s. 353. <https://doi.org/10.1556/muvert.57.2008.2.8>

informácia, že vdova po Stanislavovi III. si požičala na výzdobu pohrebného obradu pozlátenú prilbu a zbrane, ktoré sa niesli v pohrebe sprievode na pohrebe jeho príbuzného – palatína Juraja Thurza.

V krstnej kaplnke levočského chrámu bol v čase pohrebu pripravený už aj honosný epitaf z červeného mramoru. Vytvoril ho Ján Weinhardt (Weinhart) z Mníchova, ktorý bol dvorným sochárom Thurzovcov.¹² Epitaf si objednali synovia zosnulého.¹³ Zobrazoval ich otca v životnej veľkosti s mohutnou bradou, v brnení, s mečom a zvitkom, ktorý mal symbolizovať evanjelické vierovyznanie. Stanislav III. Thurzo stál na ležiacom levovi, ktorý vyjadroval vládu, ale aj vzkriesenie.¹⁴ Náhrobok lemoval nápis s množstvom titulov. Tie najcennejšie boli krajinské: kráľovský pohárnik (*magister pincer-narum*), krajinský hlavný kapitán a uhorský palatín. Pokiaľ išlo o hodnosť palatína, získal ju na sneme v Šoproni v roku 1622 tesným pomerom hlasov pred svojím ambicióznym rivalom Mikulášom Esterházym.¹⁵

S homiletickou spisbou sa však spája niekoľko vážnych problémov. Kázeň bola predovšetkým rétorickou a audiovizuálnou záležitosťou. Pripravovala sa podľa dobových rečníckych úzov.¹⁶ Bola idealizujúca, schematická, riadila sa zásadou „o mŕtvych len dobre“, problematické skutočnosti sa vedome zamlčovali. Ak sa nezachovali iné pramene, nevieme, čo sa na kázni reálne dialo. Nevíme, či sa predniesla celá, čo rečník vynechal alebo dodal mimo napísaný text. Preto nevieme, ani koľko trvala. V našom prípade iba hlasné čítanie tejto tlače trvá vyše hodiny.¹⁷ Dodajme, že texty kázni boli oveľa dlhšie. Napríklad kázeň z pohrebu palatína Štefana Iľešházyho mala takmer štyridsať strán.

Tlačená kázeň v latinčine však nabáda i k inej úvahe. Keďže sa kázalo vo vernikulárnych jazykoch (a to najmä v evanjelickom, resp. protestantskom

---

¹² Svoju umeleckú činnosť realizoval na Spiši a v Banskej Bystrici. Vďaka politicko-ekonomickým záujmom Thurzovcov a na ich pozvanie sa usadil v Spišských Vlachoch. WEINHART, Ján. In *Slovenský biografický slovník*. Zväzok 6, T – Ž. Martin : Matica slovenská, 1994, s. 353.

¹³ Autorstvo Jána Weinhardta je i písomne doložené v účtovných knihách Thurzovcov. HORVÁTH, Pavel. Náhrobný reliéf Stanislava Thurzu v Levoči. In *Vlastivedný časopis*, 1969, roč. 18, č. 3, s. 135-136; KOČIŠ, Jozef. Druhy účtovných písomností na bytčianskom panstve v r. 1606 – 1626. In *Historické štúdie*, 1966, roč. 11, s. 219-225.

¹⁴ Spolu s ním boli do hrobu uložené i jeho dve deti, ktoré zomreli v detskom veku. LUDIKOVÁ, Zuzana – MIKÓ, Árpád. Pohrebné miesta a náhrobné pamiatky Thurzovcov. In LENGYELOVÁ, Tünde a kol. *Thurzovci a ich historický význam*. Bratislava : Pro Historia, 2012, s. 165, 175-176.

¹⁵ Stanislav III. Thurzo bol uhorským kráľovským pohárnikom v rokoch 1618 – 1620 a palatínom v rokoch 1622 – 1625. FALLENBÜCHL, Zoltán. *Magyarország főméltóságai 1526 – 1848*. Budapest : Maccenas Kiadó, 1988.

¹⁶ PRCHAL PAVLÍČKOVÁ, *O úteše proti smrti*, s. 44.

¹⁷ Vzhľadom na multilingvizmus Uhorska, ale aj miestnu intelektuálnu módu bola vytlačená v latinčine. Autor ku kázni pridal úvod a na záver ju doplnil synoptickou tabuľkou na spôsob obsahu. Dopísal ju na sviatok sv. Stanislava 8. 5. 1626. Bola vytlačená v Košiciach kníhtlačiarom Danielom Schultzom v roku 1626. Spolu s kázňou bol vytlačený i epigram Daniela Geigera, rektora školy v Košiciach.

prostredí, kde hovorový jazyk bol v nadriadenej úlohe)¹⁸, kázeň v latinskom jazyku a v podobe, v akej sa nám zachovala, s veľkou pravdepodobnosťou nezaznela počas pohrebných obradov v Levoči.

Inými slovami, vytlačiť kázeň v latinčine znamenalo uverejniť oficiálny nekrológ, zverejniť spomienku na zosnulého a sprístupniť ju širokému (najmä vzdelanému) publiku, a to nielen v Uhorsku, ale v celej Európe, ktorá od Švédska po najjužnejší cíp Itálie ovládala latinčinu.

Ak porovnáme túto slávnostnú reč s inými zachovanými rečami z rovnakého obdobia, zistíme, že jej tlač má formu a jazyk príležitostných tlačí, ktoré bežne vychádzali v Hornom Uhorsku v 17. storočí.¹⁹ Ich autormi boli hornouhorskí vzdelanci, lyceálni učitelia, kňazi, lekárnici a študenti.

Obsah laudácia

Okrem biografických údajov o zosnulom, laudácie obsahovali stručný opis situácie v Uhorsku. Dozvedáme sa, ako boli uhorské elity zamestnané v tom čase stavovským povstaním Gabriela Bethlena. Kázeň zachytila obraz konfesionalizácie a situáciu v Levoči. Obsahovala úvahu o smrti, o večnom živote a odrážala myšlienkový svet veriaceho človeka prvej polovice 17. storočia.

Za dobrú smrť sa považovala nábožná smrť spojená s kresťanským a cnostným životom, ktorý bol podľa kázne najdôležitejším prostriedkom k spáse. Rečník však nekládol dôraz na ospravedlnenie skrze vieru (*sola fide*), dokonca o nej ani nehovoril, ale vyzdvihoval skutky a cnostný život zosnulého. Motivoval prítomných stotožniť sa s ideálom života a smrti, ktorý predstavoval zosnulý palatín.

Laudatio rozdelil na tri časti: *De vite ingressu*, *De vite progressu*, *De vite egressu*. Prvú časť venoval téme výchovy detí. Rozprával o úlohe rodičov (najmä otca) pri vedení detí k cnostiam. Tie sa prenášali z rodičov na potomstvo. V mysli publika vykresľoval obrazy cnostných a nábožných rodičov, prinášajúcich svoje deti na krst. Rozprával o palatínovi, ako v detstve počúval rodičov a učiteľov, ako sa nadchýnal príkladmi príbuzných, ovládal cudzie jazyky, takže rodičia ho poslali na štúdium do Talianska, „*aby si*

---

¹⁸ V Hornom Uhorsku sa v 17. storočí kázalo po nemecky, maďarsky a slovensky. Na miestach, kde po roku 1622 prišli moravskí a českí exulanti (novokrstenci, utrakvistí a členovia Jednoty bratskej), tak aj moravsky a česky. FRANKOVÁ, Libuša. Zástoj českých a moravských exulantov na kultúrnom rozvoji Slovenska v prvej polovici 17. storočia. K niektorým problémom. In OTČENÁŠ, Michal – KONYA, Peter. *Jakub Jakobeus. Život, dielo, doba*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 1993, s. 97-109.

¹⁹ Svedčí o tom i knižničný fond v dolnokubínskej Čaplovičiane s množstvom príležitostných tlačí (inauguračných, sobášnych, z príležitosti životných jubileí, pohrebných, z príležitosti historických výročí).

osvojil kresťanskú tradíciu“.²⁰ Rodičia ho vychovávali podľa zásad: poznať pravdu, dobre žiť a správne hovoriť (*vere sapere, bene vivere et recte loquere*).

Príklad Thurzovcov bol veľmi silný. Autor načieral do ich bohatej genealógie, ktorá siahala do 15. storočia. Vymenoval takmer každého mužského predka i s jeho funkciami. Thurzovci boli palatíni, biskupi, opáti, župani, baróni, vojvodovia, kráľovskí radcovia a majitelia hradov. Ozdobou genealogického stromu, podľa evanjelického kazateľa, bol z pochopiteľných dôvodov Alexej Thurzo, ktorý vo Vroclave (Wrocław) vymenoval prvého evanjelického biskupa, mal kontakty s Martinom Lutherom a Filipom Melanchtonom. Ale rovnakej pocty v kázni sa dostalo i Jurajovi Thurzovi, ktorého prítomní mali v živej pamäti. Na pohrebe bola aj jeho vdova Alžbeta Czoborová.²¹

Kázeň odrážala pestrý obraz konfesionalizácie Horného Uhorska. Thurzovci začiatkom 17. storočia patrili k hlavným predstaviteľom nekatolíckej šľachty a protihabsburského stavovského odboja. Stanislav III. aj napriek tomu, že bol evanjelikom, nepridal sa na stranu povstania Štefana Bočkaja. Z jeho strany išlo o účelové rozhodnutie. Nechcel stratiť priazeň cisára, a s tým spojené politické výhody.²² Preto vstúpil do služieb arcivojvodu Mateja, brata cisára Rudolfa II. Kazateľ i napriek tomu staval zosnulého do role statočného generála a motív oddanosti vládárovi sa prelínal celou jeho kázňou. Rečnil o tom, ako si zosnulý ctil najosvietenejšieho vládcu a musel za to zaplatiť drancovaním vlastných hradov a panstiev povstaleckými vojskami.

Kazateľ sa zjavne snažil vysvetliť, resp. usmerniť niektoré spoločensko-náboženské javy v súvislosti so stavovskými povstaniami a uhorským priestorom. Treba povedať, že autori kázni manipulovali s pamäťou, a tak prispievali k vytváraniu preferovaného obrazu zosnulého. Navyše museli pracovať s podkladmi, ktoré dostali od rodiny, ktorá si kázeň od nich v istom zmysle objednala.²³

Thurzo bol známy tým, že vstupoval do cirkevnej politiky v Uhorsku. Využíval svoje postavenie palatína a naliehal na vládcu, aby vydal dekrét v prospech posilnenia postavenia evanjelickej cirkvi. O Stanislavovi Thurzovi kolovali reči, že konvertoval na katolícku vieru pod vplyvom arcibiskupa Petra Pazmáňa. Neexistujú však o tom žiadne dôveryhodné správy. Skôr

---

²⁰ V kázni sa uvádza, že v sedemnástich rokoch odišiel na štúdiá do Talianska a dva roky strávil na univerzitách v Padove, Benátkach a Ríme. Zo štúdií sa vrátil po otcovej smrti v roku 1594.

²¹ LUDIKOVÁ, Zuzana – MIKÓ, Árpád – PÁLFFY, Géza. A turócszentmártoni Szent Márton-templom késő reneszánsz és barokk funeràlis emlékei (16. – 17. század). In. *Művészettörténeti Értesítő*, 2008, roč. 57, č. 2, s. 353. <https://doi.org/10.1556/muvert.57.2008.2.8>

²² PÁLFY, Géza. Rod Thurzovcov a jeho miesto v aristokracii Uhorského kráľovstva. In LENGYELOVÁ, Tünde – PÁLFFY, Géza. *Korunovacie a pohreby: mocenské rituály a ceremónie v ranom novoveku*. Budapešť : Historický ústav Filozofického výskumného centra Maďarskej akadémie vied – Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2016, s. 16.

²³ PRCHAL PAVLÍČKOVÁ, *O úteše proti smrti*, s. 205.

naopak.²⁴ Keď sa Thurzov syn Adam stal katolíkom a v roku 1635 zomrel, Levočania ho ako katolíka odmietli pochovať v Kostole sv. Jakuba.

Taktiež bojoval za slobodu krajiny. Celé roky ju chránil pred Turkami a zaslúžil sa o uzatvorenie Viedenského mieru. Kazateľ vymenoval rad radom všetky jeho vojenské bitky, úspechy, hrdinstvá a víťazstvá. Nešlo iba o zosnulého, ale aj o predstavenie dejín Uhorska od roku 1593. Pritom však nespomenul, že počas druhého stavovského povstania sa Stanislav Thurzo odvrátil od panovníka a postavil na stranu Gabriela Bethlena, hoci potom opäť prebehol na stranu cisára, čo nebolo bez očakávania výhod, pretože krátko na to sa stal uhorským palatínom.

V kázni sa nachádzala zmienka aj o evanjelickej synode v Šintave z roku 1622. Zvolal ju už Thurzo ako čerstvý palatín (palatínom sa stal v roku 1622) a prvé roky sa horlivo angažoval pri riadení cirkevných pomerov evanjelickej cirkvi. Zakladal školy, udeľoval štipendiá uhorským študentom na nemeckých univerzitách, otvoril gymnázium v Hlohovci a niekoľko knižníc.

Rečník oslovoval zosnulého „*Comes noster*“ alebo „*nostro Palatino*“. Informácie o ňom stupňoval dojemnými detailmi o palatínovej smrti, akoby sa osobne poznali a kazateľ bol pri ňom v momente smrti, čo sa zrejme nestalo, keďže palatín zomrel náhle v Piešťanoch. Opakoval palatínovu túžbu byť zaopatrený duchovným. Uviedol, že zomrel pokojne: „*Usnul v Pánovi po duchovnom rozhovore ako pred deviatimi rokmi jeho predchodca palatín Juraj Thurzo*“. Kázeň odrážala ideálne naplnenie života od kolísky po hrob.

Záver

Laudatio funebris má okrem rečnickej kvality i historicko-dokumentárnu hodnotu. Rečník interpretoval život a osobné vlastnosti Stanislava Thurza v náboženskom a celouhorskom dobovom kontexte prvých decínií 17. storočia. Faktografické informácie z kázne sa následne premietli i do nasledujúcich životopisov o Stanislavovi Thurzovi. Prvé boli vytlačené v Košiciach a Bratislave v 18. storočí.²⁵

Mimoriadne zaujímavou prácou je v tejto súvislosti dielo historika Karola Wagnera, z ktorého čerpali (a dodnes čerpajú) celé generácie historikov. Životopis Stanislava III. Thurza sa nachádza v časti jeho práce venovanej známym rodom na Spiši. Vykazuje veľké zhody s Ursínovou kázňou, a to

---

²⁴ LUDIKOVÁ – MIKÓ, *Pohrebné miesta a náhrobné pamiatky Thurzovcov*, s. 167.

²⁵ LIPOLT, Franciscus. *Palatini Ungariae Sub Regibus Austriacis, Honoribus Perillustrium, Reverendorum, Praenobilium, Nobilium, ac Eruditorum Dominorum*. Cassoviae : Alma Episcopali Societatis Jesu Universitate Cassoviensi Suprema, 1753; WAGNER, Carolus. *Analecta Scepusii sacri et profani pars IV complectens genealogiam illustrium familiarum quae olim in Scepusio floruerunt*. Posonii – Cassoviae : Joannis Michaelis Landerer, 1778, s. 89-106.

nielen v členitosti textu, ale aj výrazových prostriedkoch či interpretácií udalostí, v ktorých bol Stanislav Thurzo hlavným protagonistom.

Dôležitá je aj ďalšia skutočnosť, že slávnostná smútočná reč sa veľmi zavčasu stala ľahko dostupnou. Už v roku 1626, teda niekoľko mesiacov po pohrebe, bola preložená do nemčiny a jej preklad vyšiel v rovnakom prešovskom vydavateľstve ako jej latinský originál.²⁶ O jej dostupnosti a rozšírení svedčí, že výtlačky *Laudatia* sa dodnes nachádzajú vo viacerých knižniciach na Slovensku i v zahraničí.²⁷ Vďaka tomu laudácia predstavovalo ľahko dostupný prameň, po ktorom siahali nielen vtedajší, ale i neskorší historici, aby sa životný príbeh spišského župana a uhorského palatína Stanislava Thurza zachoval v pamäti nasledujúcich generácií.

Dôvody využitia tejto tlače boli celkom praktické. Tlačené kázne, na rozdiel od epitafov a nápisov na hrobkách, ktoré bolo treba navštíviť, opúšťali miesto pohrebov a voľne sa šírili. Boli bohaté na životopisné údaje a príbehy zo života zosnulého. Vďaka tomu sa stali vhodným prameňom pre historickú spisbu.

Bibliografia a pramene

Pramene

Oravské múzeum, Čaplovičova knižnica, Dolný Kubín, R II/127.

Literatúra

- BENKA, Peter. Františkánske kázne ako nástroj budovania konfesijnej identity. In *Historia nova: Štúdie z histórie*, 2015, č. 9, s. 46-68.
- BRTÁŇOVÁ, Erika. Obraz smrti v pohrebnej homiletike 17. – 18. storočia. In GÁFRIKOVÁ, Gizela. *Posledné veci človeka. Štúdie k dejinám slovenskej duchovnej kultúry 17. – 18. storočia*. Bratislava : VEDA, 2010.
- FRANKOVÁ, Libuša. Zástoj českých a moravských exulantov na kultúrnom rozvoji Slovenska v prvej polovici 17. storočia. K niektorým problémom. In OTČENÁŠ, Michal – KONYA, Peter. *Jakub Jakobeus. Život, dielo, doba*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 1993.
- HORVÁTH, Pavel. Náhrobný reliéf Stanislava Thurzu v Levoči. In *Vlastivedný časopis*, 1969, roč. 18, č. 3, s. 135-136.

---

²⁶ O jej preklad sa postaral košický farár a superintendent Peter Zabler. *Eine Christliche Leichpredigt bey der fürstlichen Leichbegegnüss des Weylandt hoch unnd Wohlgebornen Herrn Stanislai Thursonis, Palatini und Fürsten des Königreichs Hungern*. Kassa : Daniel Schultz, 1626.

²⁷ SZŐKE, Kornélia. *Genealogia variabilis. Tanulmány a genealógia műfajairól a Thurzó-család példáján*. Miskolc : Miskolci Egyetem, 2017, s. 59-60.

- KERUEOVÁ, Marta. Epicedium – atribút konečna a prísľub nekonečna. In GÁFRIKOVÁ, Gizela. *Posledné veci človeka. Štúdie k dejinám slovenskej duchovnej kultúry 17. – 18. storočia*. Bratislava : VEDA, 2010.
- KOČIŠ, Jozef. Druhy účtovných písomností na bytčianskom panstve v r. 1606 – 1626. In *Historické štúdie*, 1966, roč. 11, 219-225.
- KOLLÁROVÁ, Ivona. Pohrebné kázne a epicediá v segmente príležitostných vydání. In GÁFRIKOVÁ, Gizela. *Posledné veci človeka. Štúdie k dejinám slovenskej duchovnej kultúry 17. – 18. storočia*. Bratislava : VEDA, 2010.
- KOWALSKÁ, Eva. Kázeň ako zdroj informácií pre sociálne a politické dejiny? K možnostiam interpretácie kázňovej tvorby luteránskych exulantov z Uhorska. In KÁKOŠOVÁ, Zuzana – VOJTECH, Miloslav. *Slovenský literárny barok. Venované 340. výročiu smrti Petra Benického*. Bratislava : Imprint, 2005.
- LENGYELOVÁ, Tünde. Panónske Slnko, druhý Achilles, bojový voz Izraela – thurzovské pohreby v prvej tretine 17. storočia. In LENGYELOVÁ, Tünde – PÁLFFY, Géza. *Korunovacie a pohreby: mocenské rituály a ceremónie v ranom novoveku*. Budapešť : Historický ústav Filozofického výskumného centra Maďarskej akadémie vied – Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2016.
- LENZ, Rudolf. Leichenpredigten und die Methoden ihrer Erschließung. In *Bibliothek Forschung und Praxis*, 1979, roč. 3, č. 2, s. 115-120. <https://doi.org/10.1515/bfup.1979.3.2.112>
- LIPOLT, Franciscus. *Palatini Ungariae Sub Regibus Austriacis, Honoribus Perillustrum, Reverendorum, Praenobilium, Nobilium, ac Eruditorum Dominorum*. Cassoviae : Alma Episcopali Societatis Jesu Universitate Cassoviensi Suprema, 1753; WAGNER, Carolus. *Analecta Scepusii sacri et profani pars IV complectens genealogiam illustrium familiarum quae olim in Scepusio floruerunt*. Posonii – Cassoviae : Joannis Michaelis Landerer, 1778.
- LUDÍKOVÁ, Zuzana. S kým sa stretnem v nebi? – pohreby troch manželov Magdalény Székely ab Ormosd v polovici 16. storočia. In LENGYELOVÁ, Tünde – PÁLFFY, Géza. *Korunovacie a pohreby: mocenské rituály a ceremónie v ranom novoveku*. Budapešť : Historický ústav Filozofického výskumného centra Maďarskej akadémie vied – Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2016.
- LUDIKOVÁ, Zuzana – MIKÓ, Árpád. Pohrebné miesta a náhrobné pamiatky Thurzovcov. In LENGYELOVÁ, Tünde a kol. *Thurzovci a ich historický význam*. Bratislava : Pro Historia, 2012.
- LUDIKOVÁ, Zuzana – MIKÓ, Árpád – PÁLFFY, Géza. A turócszentmártoni Szent Márton-templom késő reneszánsz és barokk funerális emlékei (16–17. század). In *Művészettörténeti Értesítő*, 2008, roč. 57, č. 2, s. 353. <https://doi.org/10.1556/muvert.57.2008.2.8>

- LUTHER, Martin. *Werke, Kritische Gesamtausgabe*, Weimar : (b.v.), 1907 – 1909.
- MALINIÁK, Pavol. Tematizácia osmanského ohrozenia v kazateľskej tvorbe Izáka Abrahamidesa Hrochotského. In: *Kultúrne dejiny. VERBUM* – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2022, 13 (2), s. 179-198. <https://doi.org/10.54937/kd.2022.13.2.179-198>
- PRCHAL PAVLÍČKOVÁ, Radmila. *O úteše proti smrti. Víra, smrť a spása v pohřebných kázáních v období konfesionalizace*. Olomouc : Nakladatelství lidové noviny, 2017.
- ŠKOVIEROVÁ, Angela. Kazateľ v 18. storočí: jeho čítanie, informačné zdroje a podklady na prípravu kázni (Na príklade kázni D. Mokoša). In *Studia Bibliographica Poseniensia*. 2014, s. 89-98.
- URSINUS, Elia. *Laudatio funbres illustrissimi quondam comitis ac domini, Stanislai Thurzonis de Bethlemfalva, regni Hungariae palatini, iudicis Cumanorum, terrae Scepusiensis comitatusque ejus, comitis supremi et perpetui, liberi baronis arcium Scepus, Baymozi, Schintau, Galgoz et Temethuin nec non domini in Richno, Sacratissimae item Regiae Caesareaeque Majestatis consilarii intimi et per Hungariam locumtenentis, etc. Cassoviae* : Daniel Schultz, 1626.
- ZABLER, Peter. *Eine Christliche Leichpredigt bey der fürstlichen Leichbegegnüss des Weylandt hoch unnd Wohlgebornen Herrn Stanislai Thursonis, Palatini und Fürsten des Königreichs Hungern*. Kassa : Daniel Schultz, 1626.

Slovníky

Slovenský biografický slovník. Zväzok 6, T – Ž. Martin : Matica slovenská, 1994.

Doc. PhDr. Peter Olexák, PhD.

Katedra histórie

Katolícka univerzita v Ružomberku, Filozofická fakulta

Hrabovská cesta 1C, 034 01 Ružomberok

peter.olexak@ku.sk